

NY EU-RAPPORT: Alvorlige barrierer for kunstnere med handicap

Tema af Miriam Katz

Kunst- og kulturlivet mangler viden om, hvordan man sikrer lige adgang for kunstnere med handicap. Det skaber alvorlige barrierer for inklusion af kunstnere med synlige og usynlige handicap.

Kunstnere med handicap mangler rollemodeller, mener projektlederen bag EU-rapporten Time To Act, Ben Evans: "Fra en ung alder fortæller samfundet handicappede, at en karriere i kunsten ikke er noget for dem." FOTO Mixed Doubles / Fine Lines. Tilo Stengel, Time To Act, 2021.

Det fremgår af rapporten Time To Act, der er publiceret i december sidste år af organisationen On the Move, på bestilling af British Council.

Rapporten bygger på interviews og spørgeskemaundersøgelser fra kulturaktører i 42 europæiske lande indenfor danse- og scenekunstsektoren, samt på gennemgang af eksisterende forskning på området.

Og dens analyser og anbefalinger kan bruges bredt i hele kulturlivet, herunder i billedkunsthvervet, mener projektleder i British Council, Ben Evans.

"Selvom Time To Act-rapporten primært fokuserer på scenekunst, er det min erfaring, at vi på billedkunsthvervet ser lige så mange, eller endnu flere, af de barrierer, som vores rapport identificerer," siger Ben Evans til *Billedkunstneren*.

Han peger på, at der i Europa har været et stigende pres for at skabe bedre adgang i kulturlivet for besøgende og publikum. Men at der ikke har været tilsvarende fokus på at skabe adgang til arbejdslivet for kunstnere med handicap:

"Selv i de kunstinstitutioner, der i dag har fokus på at sikre besøgsadgang for alle, er der stadig stort set altid en underliggende antagelse om, at værkerne skabes af ikke-handicappede kunstnere. Arbejde af kunstnere med handicap ses desværre stadig ofte af mainstream-kunsthvervet som terapeutisk, eller som deltagerbaserede projekter. Ikke som seriøs kunst," siger Ben Evans.

Time To Act-rapporten blev bestilt af British Council inden for rammerne af EU-projektet *Europe Beyond Access*, det største kunst- og handicapprojekt i EU. Projektet rummer en række samarbejder, men de er alle inden for teater, dans og musik. Der er ikke noget lignende samarbejde på billedkunsthvervet, fortæller Ben Evans.

"Måske skyldes det, at der generelt er mere kendskab til handicappede kunstnere indenfor teater og dans, pga. selve kunstformen, hvor de handicappede danse- og teaterkunstneres kroppe står på scenen foran et publikum," siger han.

"Men jeg tror desværre også, det skyldes, at der generelt mangler rollemodeller for kunstnere med handicap. Fra en ung alder fortæller samfundet handicappede, at en karriere i kunsten ikke er noget for dem. Og meget få af verdens kunsthverv understøtter handicappede elevers adgang. Der er en ond cyklus, som fortsætter gennem generationerne. Uden formel uddannelse havner kunstnere med handicap uden for de almindelige netværk og får ikke samme adgang til kunsthvervet som ikke-handicappede," siger han.

Økonomisk ulighed

Går man på en statsanerkendt uddannelse i Danmark, og kan man dokumentere en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, har man ret til specialpædagogisk støtte (SPS). Midlerne søges hos Børne- og Undervisningsministeriet i samarbejde med uddannelsesinstitutionen.

Mohammad Barrangi: Rescue (2018). © The Trustees of the British Museum. FOTO Andreas Simopoulos

Er man i arbejde, enten som lønmodtager eller med selvstændig virksomhed, kan man bl.a. søge om tilskud til IT-hjælpe midler og personlig assistance via Jobcenteret.

Men flere af de kunstnere med handicap, der interviewes i dette nummer af *Billedkunstneren*, peger på behovet for at etablere særlige puljer i kunstlivet.

Kunstnerne efterlyser puljer, som kan dække udgifter til assistenttimer, f.eks. i forbindelse med at bygge værker, opsætte udstillinger, eller stå for skriftlig korrespondance og ansøgningskrivning.

Kunstnere med handicap kan også have brug for at få finansieret ekstra udgifter til assistenttimer, når de f.eks. er på kurser eller arbejdsophold i udlandet. Formål som kan være vanskelige at få godkendt i Jobcenter-regi, fordi der mangler forståelse for kunstneres arbejdsliv, lyder det fra flere af de kunstnere, der medvirker her i bladet.

Ben Evans er enig i, at kunstlivet bør sikre sådanne støttemuligheder. Og han peger på, at der allerede er gode eksempler på, at de med fordel kan indtænkes i allerede eksisterende offentlige og private kunststøtteordninger:

”Flere undersøgelser viser, at der er brug for finansiering af de omkostninger, kunstnere med handicap har for overhovedet at kunne arbejde i kunstlivet,” siger han.

”Hvis en kunstner f.eks. søger et Open Call med et budget på £10.000 til at lave et værk, men har £2.000 i omkostninger til tegnsprogstolk, så bør budgettet for værket stadig være £10.000, og de £2.000 skal kunstneren så have ekstra, oveni budgettet. Som det er nu, ’straffes’ kunstnere med handicap alt for ofte økonomisk, allerede i budgetfasen,” siger Ben Evans.

Han fortæller, at Arts Council England og Creative Scotland har gode eksempler på, hvordan man kan indskrive sådanne udgiftsposter i udformningen af Open Calls, ansøgningskemaer mm.

”Arts Council England har været involveret i spændende udvekslinger mellem medarbejdere i det svenske Konstråd og Arts Council Portugal – netop for at diskutere disse ideer og dele bedste praksis. Det vil være interessant, hvis der kunne skabes kontakt på samme måde med danske aktører,” siger Ben Evans. ☺

”Som kunstner med handicap forsøger jeg at skabe nye billeder af mennesker, der f.eks. mangler arme eller andre lemmer, eller har et andet handicap. Jeg sigter efter at skildre kvinder, som jeg beundrer, eller som er inspirerende for mig.”

Sådan skriver Mohammad Barrangi (f. 1988, Iran) bl.a. i sit artist statement på British Museums webside. Værket her er erhvervet af British Museum og indgår i bogen *Reflections: Contemporary art of the Middle East and North Africa*, som ledsagede museets 2021-udstilling af samme navn. Barrangis arbejde er inspireret af æstetikken i persisk miniaturemaleri og af hans egen oplevelse af eksil og handicap. Kvindens ansigt i dette værk er kunstnerens mors.

Hovedresultater og anbefalinger i EU-rapporten Time To Act

- Kunstprofessionelle i kulturinstitutioner og -organisationer i Europa har dårligt kendskab til kunst, skabt af kunstnere med handicap.
- Fagfolk, der har et godt kendskab til værker af kunstnere med handicap, er mere tilbøjelige til at give bedre adgang til publikum med handicap, og mere tilbøjelige til at have fagfolk med handicap ansat i deres institutioner/organisationer.
- Kunstinstitutioner og -organisationer anbefales at gøre en aktiv indsats for at opsøge arbejde/værker af kunstnere med handicap, og at tage højde for, at disse kunstnere har oplevet barrierer, som ikke opleves af de fleste kunstnere.
- Ansæt kunstprofessionelle med handicap i kulturlivets institutioner og organisationer. Og husk, at det ikke er disse ansattes ansvar at rådgive om, hvordan man kan ændre organisationskulturen, med mindre, de er ansat i den specifikke rolle. Som handicappet bør man ikke være en uformel (og ubetalt) kilde til viden om, hvordan organisationer forandres.
- Sørg for, at der er et budget, dedikeret til adgangsomkostninger for kunstnere, kolleger og besøgende med handicap. Hvis man ikke har et budget specifikt til dette, er man ikke i stand til at sikre tilgængelighed for alle.
- Adgang handler ikke kun om kørestolsramper og handicappetoiletter. At gøre en organisation tilgængelig betyder bl.a. også at støtte behovene hos dem med sensoriske handicap (såsom syns- og hørselsnedsættelse eller døvhed), eller dem med indlæringsvanskeligheder eller autisme.

Time To Act bygger på svar fra spillesteder og festivaler, kunstnere og kulturarbejdere, agenturer, fonde og kunstorganisationer i 42 europæiske lande. Rapporten er udført af organisationen *On the Move*, på bestilling af British Council som led i EU-programmet *Europe Beyond Acces*. Hele rapporten kan læses her → britishcouncil.org

Synlige og usynlige handicap

I rapporten *Time To Act* – og i temaet i denne udgave af *Billedkunstneren* – anvendes FN’s definition af ordet handicap: Du har et handicap, hvis du har en langvarig funktionsnedsættelse, der begrænser dig i hverdagen.

En langvarig funktionsnedsættelse kan f.eks. være, hvis du bliver født med nedsat hørelse, bliver lam efter en trafikulykke eller får diagnosen PTSD. FN’s handicapkonvention opdeler handicap i fire forskellige typer:

- Fysiske handicap
- Kognitive handicap
- Psykiske handicap
- Sensoriske handicap (sanser)

122.812 danskere har ifølge VIVE (Det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd) et større psykisk handicap. 357.599 har større fysisk handicap.

I Danmark anvender man ’det relationelle handicapbegreb’. Det betyder, at handicappet opstår i mødet mellem funktionsnedsættelsen og samfundets barrierer. Det kan være forhindringer på arbejdspladsen, i byrummet eller når du besøger venner og familier. Det er ikke dig, der er ”handicappet”. Det er samfundets manglende tilpasning, der giver problemet.

Luna Scales: *Eyelids*, (still). Video, 2020.

AF Miriam Katz
Billedkunstner Luna Scales (f. 1992) tog afgang fra Det Kgl. Danske Kunstakademi i 2020, og gik inden da på grunduddannelsen på Det Fynske Kunstakademi. Hun har en muskelsygdom, der bl.a. gør hende gangbesværet.

'Kunstlivet
skal være
tilgængeligt
for alle
kunstnere'

Luna Scales: *Eyelids* (still). Video, 2020.
Langsomme Bevægelser (still). Video, 2021

Hun fortæller, at der er stor forskel på de to akademier, hvad angår tilgængelighed for personer med fysiske funktionsnedsættelser. "Det Fynske Kunstakademi lå på Brandts, da jeg var elev dér. Heldigvis var der elevator, og det var vigtigt for mig, fordi undervisningen foregik på 4. etage. Men på kunstakademiet i København var det vanskeligt at komme rundt som gangbesværet. Inde på Charlottenborg foregik undervisningen på 1. sal, og det var en udfordring, fordi der ikke var elevator. Til gengæld var der elevatorer i Peder Skramsgade, hvor jeg havde atelier på 2. etage. Det var ok, når bare elevatorerne fungerede, hvilket de så ikke altid gjorde," siger hun.

Da Luna Scales var elev, var der ikke installeret kørestolsramper på Det Kgl. Danske Kunstakademi. Det blev først gjort i januar i år, efter længere pres fra de studerende (se s. 23, red.)

"Det er svært at forstå, at man kan have en videregående uddannelse, hvor der er så dårlig tilgængelighed, at det reelt er umuligt for f.eks. kørestolsbrugere at deltage i undervisningen," siger hun, der dimitterede med videoværket *Eyelids*, som blev belønnet med Poul Erik Bech Prisen på afgangsudstillingen 2020.

Kunstnerisk anerkendelse, strukturelle barrierer

I videoværket bruger Luna Scales en velkendt kunsthistorisk trope – den nøgne kvindelige krop – til at undersøge det medicinske blik og sprog, der er knyttet til kroppe med fysiske funktionsnedsættelser. Og værket gjorde et stort indtryk, sagde juryens forperson, billedkunstner Julie Nord, ved prisuddelingen:

"Værket giver udtryk for, at den måde, hvorpå kroppe bliver set, forandrer, hvordan de selvsamme kroppe bevæger sig gennem verden, og selv tilstande, som er usynlige for andre, måske er hypersynlige for den person, som oplever dem. Det komplicerer også alle vores forestillinger om en 'normal' krop: Hvis man zoomer langt nok ind, vil der vise sig synlige variationer. Sjældent har jeg set et værk, der udstråler så meget sårbarhed og selvsikkerhed på samme tid, og jeg kunne ikke ryste det af mig igen."

Allerede inden pristildelingen og afgangsudstillingen havde Luna Scales haft sin første solo, *Physical Status Report*, på Bonniers Konsthall i Stockholm. Men trods anerkendelsen oplever hun, at overgangen fra uddannelse til arbejdsliv er svær:

"Kunstnere med handicap har reelt ikke samme mulighed som handicappede i andre faggrupper for at udøve vores erhverv."

— Luna Scales, billedkunstner

Ufleksibel flexjobordning

"Mange nyuddannede billedkunstnere kæmper med at få økonomien til at hænge sammen, skabe et netværk og etablere sig på kunstscenen. Men når du har et handicap, er overgangen ofte endnu vanskeligere," siger hun.

Kunstnere med funktionsnedsættelse har f.eks. svært ved at bruge den såkaldte flexjobordning, fordi ordningen ikke er tilpasset selvstændig, kunstnerisk virksomhed.

"Der er brug for langt mere fleksible ordninger, som tager højde for den enkelte borgers behov og faglighed. Som systemet er nu, presses alle ind i samme kasse. Kunstnere med handicap har reelt ikke samme mulighed som handicappede i andre faggrupper for at udøve vores erhverv," siger hun.

At få økonomien til at hænge sammen er krævende for mange kunstnere, og derfor har en del kunstnere 'brødjobs' ved siden af

det kunstneriske virke. Det er dog ofte umuligt for kunstnere med handicap.

"Det er ikke alle, der har fysik til at arbejde mange timer. Men derfor kan man jo sagtens være en dygtig kunstner og bidrage med væsentlig kunst – ens arbejde skal bare kunne foregå på mere fleksible vilkår," siger Luna Scales.

Plads til andre kroppe i kunstlivet

Den fleksibilitet er der heldigvis god forståelse for i kunstlivet, oplever hun:

"Der er generelt stor hjælpsomhed fra udstillingsstedernes side. Folk vil gerne hjælpe med de fysiske ting, jeg ikke selv kan, f.eks. i forbindelse med udstillinger og installation. Det betyder meget for mig, at jeg bliver mødt med den venlighed og forståelse," siger hun, der primært arbejder med video og performance.

Luna Scales håber, at de debatter om f.eks. sexismen og racismen, som foregår både i og udenfor kunstlivet i disse år, også vil skabe bevidsthed om den ulighed, kunstnere med funktionsnedsættelser møder:

"Jeg ser generelt et større fokus på kunst om andre kroppe – og på kunst om andethed i det hele taget. Der er generelt en åbenhed og velvilje i kunstlivet til at få gang i de her samtaler. Det er meget positivt, og jeg håber det kan være med til at skubbe på for de nødvendige forandringer," siger hun. ☺

Luna Scales: *Langsomme Bevægelser* (still). Video, 2021

Da kunstlivet sidste år fejrede genåbningen efter coronakrisens første lange nedlukning, var kunstner Anthony Dexter Giannelli ikke med til festen. For ham var kunstlivet stadig stort set lukket land:

”De sociale medier svømmede over af glade opdateringer fra mine kolleger og venner i kunstlivet, der nu endelig kunne gå til ferniseringer og udstillinger igen. Men jeg var afskåret fra at deltage, fordi store dele af udstillingslivet reelt er utilgængeligt for mig og andre personer med fysiske funktionsnedsættelser,” siger han.

Den 27-årige kunstner er gangbesværet og lider af kroniske smerter efter en alvorlig ulykke i 2015. Kort før den første nedlukning i 2020 gennemgik han den seneste af flere store operationer, men den forværrede hans tilstand. Samtidig blev det konstateret, at han havde udviklet en knoglesygdom relateret til komplikationer af ulykken.

”Det, jeg tidligere havde troet var et midlertidigt handicap, blev permanent,” fortæller Giannelli.

”Jeg kan bevæge mig en del, men er stærkt begrænset. Nogle gange kan jeg gå med en stok, men andre gange har jeg brug for en kørestol.”

Under pandemien blev virtuelle møder, begivenheder og udstillinger normen i kunstlivet, og det passede Giannelli fint.

”Jeg følte mig virkelig inkluderet i den tid, for pludselig var mine behov hele verdens behov,” siger han.

”Men da pandemien aftog, og folk begyndte at mødes personligt igen, opdagede jeg, at udstillingssteder, jeg plejede at besøge, ikke længere var tilgængelige for mig, fordi min funktionsnedsættelse var blevet værre.”

Og selvom de fleste museer og kunsthaller herhjemme har tilgængelighedspolitikker, så er de reelle adgangsforhold slet ikke gode nok, påpeger han:

Plads til alle kroppe i kunstens rum?

”Nogle museer har måske elevator inde i bygningen, men mange mangler kørestolsramper, og de færreste stiller kørestole til rådighed for gæster, der ikke kan stå og gå rundt i udstillingsrummene i længere tid ad gangen,” siger han.

Også f.eks. ferniseringer og alt det sociale liv, som er vigtigt for at bygge et netværk i kunstverdenen, er indrettet på ikke-handicappede kroppe præmisser, oplever han.

”Oftest foregår ferniseringer i rum, hvor man står op i timevis og mingler. Det har jeg kun kræfter til i kort tid, før jeg er nødt til at sidde ned. Skal jeg være sikker på, at jeg kan deltage i en fernisering, er jeg nødt til at kontakte arrangørerne i forvejen og bede om at få sat en stol frem,” fortæller han.

Anthony Dexter Giannelli: Uden titel. 2021.

Anthony Dexter Giannelli er uddannet i kulturstudier på Copenhagen Business School, og arbejdede før ulykken som kunst- og kulturarbejder på bl.a. gallerier og museer herhjemme og i udlandet.

Han har altid haft en kunstnerisk praksis ved siden af administrations- og projektarbejdet i kulturlivet. Men den ulykke, der gjorde ham handicappet, åbnede også hans øjne for, hvor vigtigt kunsten er for ham:

At vælge kunsten

”De første tre måneder efter ulykken kunne jeg næsten ikke bevæge mig. Jeg tegnede og malede mens jeg lå i sengen. Kunsten blev en måde til at bearbejde det, der var sket. Som barn lærte jeg meget om kunst af min bedstemor, som selv var kunstner. Det brugte jeg i min helingsproces,” fortæller han.

Ulykken fik ham til helhjertet at satse på at få et arbejdsliv som kunstner.

”Jeg indså, at jeg skal bruge min tid og mine evner på det, som jeg er bedst til, og som giver mit liv mening. Også selvom jeg pga. min funktionsnedsættelse er nødt til at arbejde i færre timer og på andre måder, end ikke-handicappede kunstnere,” siger han.

Giannelli opdagede dog, at det offentlige system, der giver personer med nedsat arbejdsevne mulighed for at arbejde i det omfang, de kan, ikke passer til kunstnere:

Pga. sit handicap har han ret til et fleksjob, men som kunstner er det stort set umuligt at få. Det kræver enten, at man har en arbejdsgiver, der vil ansætte én, hvilket kunstnere typisk ikke har. Eller at man er selvstændig erhvervsdrivende med en etableret kunstnerisk virksomhed af en vis størrelse.

Umyndiggørende system

Derfor er det typisk kontorjobs eller ufaglært arbejde, han kan få som fleksjobber. Hvis han arbejder med kunsten ved siden af, vil Jobcenteret se aktiviteten som udtryk for, at hans arbejdsevne er højere end de 14 timer om ugen, der gælder for ham nu. Og så risikerer han at blive presset ud i fleksjob i flere timer, end han fysisk kan klare.

”Fleksjobreglerne forhindrer mig reelt i at fortsætte mit kunstneriske arbejde. Kun hvis jeg sidder inaktiv i et hjørne og venter på at få et fleksjob på et kontor, eller lægger mig ned og hviler mig, kan jeg blive hjulpet økonomisk. Det er voldsomt umyndiggørende,” siger han.

”Hvorfor har jeg ikke samme ret som ikke-handicappede til frit at vælge, om jeg vil bruge min tid på at arbejde med kunst? Og så have et fleksjob ved siden af i et timeantal, som jeg fysisk kan klare?”

→

’Inkluder kunstnere med handicap’

Barrierer i kunstlivet

Kunstnere med handicap kommer ikke kun i klemme i det offentlige system. Også i kunstlivet er der alvorlige, usynlige barrierer, oplever Anthony Dexter Gianelli.

”Som kunstner er det afgørende for dit arbejdsliv, at du deltager i fællesskaber og netværk, både i det land, du bor, og internationalt. At du får arbejdsophold, besøger udstillinger og tager kurser. Alt det er jeg udelukket fra. Jeg er ikke i stand til at rejse pga. mine medicinske behandlinger, og adgangsproblemer på kunstinstitutioner lukker mig af fra mange af de ting, der kunne være med til at booste min karriere,” siger han.

Konkret var det frustrationen over ikke at kunne få adgang til at arbejde med skulptur på et af kunstlivets værksteder, der sidste år fik ham til at række ud til UKK – Organisation for Kunstnere, Kuratorer og Kunstformidlere. Sammen med folkene dér har han nu igangsat et udviklingsprojekt, der skal skabe politisk fokus på vilkårene for kunstnere med funktionsnedsættelser.

Første tiltag var et åbent dialogmøde på Charlottenborg i november 2021, hvor Giannelli bl.a. talte med Victor Vejle, studerende på Det Kgl. Danske Kunstakademi, om tilgængelighed i kunstlivet. Victor Vejle lever med delvis spastisk lammelse og har sammen med medstuderende i to år presset på for at få kunstakademiet til at installere en kørestolsrampe. Det lykkedes først i januar i år at få rampen aktiveret (se s. 23, red.).

Og bare det at finde et sted i kunstlivet, hvor adgangsforholdene til dialogmødet var i orden, tog tre måneder, fortæller Giannelli.

Politisk fokus

”Kun tre af de museer, jeg kontaktede, stillede kørestole til rådighed for besøgende, selvom Kulturministeriet forpligter dem til det. Det har ingen konsekvenser, hvis kunstinstitutionerne ikke lever op til deres ansvar, og oftest ved personalet ikke, om der er kørestole i huset,” siger han.

”Det værste er ligegyldigheden. Den fortæller mig, at ingen regner med, at handicappede personer har energi til at insistere på retten til at få adgang til kunstens rum, og at

kulturverdenen dybest set er ligeglad med os.”

Nu handler det om at skabe politisk fokus og forbedre inklusionen i kunstlivet, understreger Anthony Dexter Gianelli.

”Vi går glip af vigtige stemmer og perspektiver, hvis vi ikke giver plads til handicappedes bidrag. Vi har brug for at se flere værker af kunstnere med funktionsnedsættelser på gallerier og museer, og for at tilgængeligheden bliver meget bedre for personer med funktionsnedsættelser på kunstuddannelser, udstillingssteder og værksteder,” siger han og peger på, at det kommer alle til gode at sikre ligestilling for personer med funktionsnedsættelser:

”På et eller andet tidspunkt i livet oplever alle, hvordan det er at miste den arbejdsdygtige krops privilegier i større eller mindre grad. Tabet kan være midlertidigt eller permanent. Og det kan ske på grund af ulykke eller sygdom, når vi er unge eller ældre. Derfor er kampen for ligestilling for handicappede alles kamp. Det må være muligt at rette op på den her ulighed, især i et land som Danmark, der ser sig selv som førende i offentlig planlægning og tilgængelighed.” ☺

Kristian Sverdrup: Kunstneren som værk. Soloudstilling Kunsthal Nord, 2017.
FOTO Nils Fabæk.

’Brug for at tale åbent om de barrierer, kunstnere med handicap møder’

Hvordan får man råd til at aflønne en assistent for at udføre praktisk arbejde i forbindelse med kunstprojekter? Eller for at tage med på et residency-ophold eller et kursus på et kunstnerværksted?

Det er spørgsmål, som billedhugger Kristian Sverdrup (f. 1972) er vant til at forholde sig til igennem sit snart 20 år lange arbejdsliv. Og det kræver både ekstra kræfter og ekstra økonomi at få mulighed for at arbejde med kunsten, når man har en fysisk funktionsnedsættelse, fortæller han:

”Jeg er glad for, at jeg har de personlige ressourcer, der skal til, for at kunne skaffe mig et grundlag for at kunne udføre mit arbejde. Men det er svært, for de offentlige ordninger passer meget dårligt til kunstneres arbejdsvilkår. Og i kunstlivet har man ikke helt forstået, at tilgængelighed handler om andet end elevatorer og kørestolsramper. Det handler f.eks. også om økonomi,” siger Kristian Sverdrup, der har cerebral parese, dvs. spastisk lammelse, i hele venstre side af kroppen. Det betyder bl.a., at han er gangbesværet, og at han kun begrænset kan bruge sin venstre hånd.

Nødvendige assistenttimer

Fra det offentlige har han som handicappet ret til et vist antal assistenttimer om måneden. Men disse assistenttimer er konstant under pres og blev for nyligt nedsat betragteligt. Og de er langt fra nok, når han f.eks. skal hyre assistenter til at udføre større udstillingsprojekter, eller til at tage med ud i verdenen på arbejdsophold. Derfor bruger Kristian Sverdrup mere og mere tid på at søge fondsmidler:

”Jeg er nødt til at kunne aflønne min snedkerassistent og andre tekniske og praktiske fagfolk for at kunne skabe mange af mine værker. Hvis jeg skal på residency, har jeg brug for at have en assistent med, som jeg oftest selv skal betale for,” siger han. →

Billedhugger Kristian Sverdrup i performance på soloudstillingen *Kunstneren som værk*, Kunsthal Nord 2017. FOTO Nils Fabæk.

De bedste erfaringer har han med fonde, som retter sig mod handicappede generelt. I kunstlivet, derimod, er der ingen puljer, rettet mod kunstnere, der har brug for assistent-hjælp for at kunne arbejde med deres kunst, rejse og udvikle sig fagligt.

”Hvis jeg f.eks. vil med på et kursus på Statens værksteder for Kunst, har jeg brug for en værkstedsfaglig assistent, der kan hjælpe mig hele dagen. Det er urealistisk for mig selv at finansiere det, så reelt er jeg afskåret fra at deltage i en del kurser,” siger han.

Tilgængelighed i kunstlivet?

At bygge internationale netværk og søge faglig udvikling på arbejdsophold i udlandet er vigtigt for de fleste kunstnere. Også for Kristian Sverdrup. Men det er ikke nok, at kunstneren tildeles et residency-ophold. Hvis han skal afsted, kræver det, at finansieringen af både assistentens ophold og timer er på plads.

”Desuden tillader residencyet ikke altid, at assistenten får ophold sammen med mig, og så må han eller hun tage en Airbnb ude i byen. Det er selvfølgelig ikke optimalt. Men generelt er folk imødekommende, så vi finder en løsning, selvom det kan være lidt besværligt,” siger Kristian Sverdrup, der bl.a. har fundet inspiration i residencies på de danske institutter i Rom og Athen.

”Jeg plejer ikke at fortælle folkene på det sted, jeg skal hen, at jeg er handicappet, fordi jeg frygter at få et afslag pga. min funktionsnedsættelse. Oftest er der elevatorer til kørestolsbrugere og gangbesværede, men nogle steder er der mange trapper, og så kan det selvfølgelig blive vanskeligere,” siger han.

Da *Billedkunstneren* taler med ham, er han på vej til et residency i Ukraine, hvor han skal forberede et kunstprojekt.

”Jeg har et godt netværk i Ukraine, som har hjulpet mig med at finde en lokal assistent til det her indledende besøg, hvor jeg skal af-søge muligheder for udstillingssamarbejde mellem danske og ukrainske kunstnere. Landet har en spændende kunstscene, som vi ikke kender så meget til her i Danmark. Men ligesom med mit øvrige arbejde risikerer det hele at falde til jorden, hvis det ikke lykkes mig at finde finansiering til assistenttimerne i projektet. Det er jeg selvfølgelig bekymret for,” siger han.

Kunsten at bryde tavshedskulturen

Generelt oplever han god forståelse i kunstlivet for, at adgangsforhold og tilgængelighed på kunstinstitutioner skal være i orden, f.eks. i form af elevatorer og kørestolsramper. Men han oplever også, at det stadig er svært at tale åbent om de barrierer, man møder, som kunstner med handicap:

”Det er en ømtålelig debat i kunstverdenen, og jeg kan være nervøs for at blive beskyldt for at ’trække handicapkortet’. Det kan hurtigt blive et problem, hvordan andre opfatter dig i så lille et miljø som kunstlivet. Der er store tabuer på det her område,” siger han, der ofte tager udgangspunkt i spændingsfeltet mellem krop og samfund i sin kunst.

Dermed indskrives han sig i en kunstnerisk tradition, der undersøger positionen og repræsentationen af den syge eller handicappede krop — et felt, der låner sit sprog fra såkaldt ’crip theory’, inspireret af forfattere som Michel Foucault og Judith Butler.

Et af de tidligste eksempler er bronzefiguren *Spastika* (2004), der er et hagekors sat sammen af afstøbninger af Kristian Sverdrups konfraktur i venstre hånd. Værket referer til nazisternes udryddelsesprogram T4, der omfattede fysisk og psykisk handicappede.

Et andet ældre værk, *Body Library* (2005), består af forskellige kropsdele og -typer, som blev vist i et realsystem. Værket afspejlede tingsliggørelsen af kroppen og menneskets nye rolle som kroppens arkitekt. Et tredje eksempel på en personlig skulptur er *Pain* (2011), der blev skabt med afsæt i et benbrud, som kunstneren fik samme år.

Kunstneren som værk

Kristian Sverdrup har i årenes løb meldt sig til flere forskellige forskningsprojekter om spastisk lammede for at kunne indsamle videnskabelige data til brug i sine egne kunstneriske studier. På den måde har han udfordret både videnskaben og sin egen krop og ladet det hele smelte sammen i kunsten.

Ud fra de mange forskellige målinger og tests, som hans spastiske krop har været genstand for, skabte han bl.a. de værker, der blev vist på en stor soloudstilling, *Kunstneren som Værk* i Kunsthal NORD i 2017.

Her kunne man f.eks. opleve kunstnerens torso i en særlig 3D-printet udgave, biopsier transformeret til tunge trærelieffer og elektromyografiske målinger omdannet til en række store, farvestrålende malerier samt et skulpturelt møbel i menneskelig skala. En udstilling, der åbnede nyt terræn i dansk kunstliv og blev flot modtaget af både anmeldere og publikum.

Og Kristian Sverdrup håber, at diskussionerne om lige repræsentation i kunstlivet fremover vil inkludere kunstnere med syge og handicappede kroppe.

”Vi har brug for at tale åbent om de barrierer, kunstnere med handicap oplever, også de økonomiske. Og finde nogen løsninger, så alle reelt får lige vilkår for arbejdet i kunstlivet.”

”Det er en ømtålelig debat i kunstverdenen, og jeg kan være nervøs for at blive beskyldt for at trække handicapkortet”

Mange kunstnere har forskellige grader af ordblindhed. Nina Helledie er en af dem, der støder på barrierer i kunstlivet, når det handler om skriftlighed.

”Jeg synes, at der generelt mangler bevidsthed i kunstlivet om, hvad ordblindhed er, og hvordan man kan arbejde med ligebehandling af ordblinde kunstnere,” siger Nina Helledie, der tog afgang fra Det Fynske Kunstakademi i 2019.

Undervisningen var meget skrifttung, fortæller hun – så skrifttung, at det faktisk først var på akademiet, at Nina Helledie opdagede sin ordblindhed. Størstedelen af undervisningen foregik tilmed på engelsk, hvilket kan skabe problemer for studerende med ordblindhed.

’Ordblindhed er et overset problem i kunstlivet’

”Når man er ordblind, kan det være meget udfordrende at skifte sprog. Vi var flere på mit hold, der fik unødvendige negative slag, fordi der ikke var nogen forståelse for, hvad det indebærer at være ordblind,” siger hun, der efterlyser mere viden og bevidsthed om ordblindhed blandt underviserne og ledelsen på kunstuddannelserne.

Nina Helledie mener, at en del af de problemer, hun oplevede som ordblind elev på Det Fynske Kunstakademi, bunder i, at små, selvejende kunstuddannelser ikke har samme struktur og økonomiske midler som f.eks. universiteterne til at understøtte ordblindes undervisning.

”Men det ændrer ikke på, at der er akademiernes eget ansvar at skabe et undervis-

Nina Helledie: Uden titel, 2021. FOTO Torben Eskerod.

ningsmiljø, som ikke kun er skriftlig båret. Det handler om at skabe strukturer, der inviterer til den diversitet, som vi forhåbentlig ønsker i kulturlivet,” siger hun.

At være ordblind betyder dog ikke et nej til al tekstbaseret undervisning, understreger hun: ”Jeg elsker at læse, og jeg elsker at have undervisning baseret på tekst og intellektuelle diskussioner. Det kræver bare, at man som studerende får teksterne i god tid, at hjælpemidlerne fungerer, og at underviserne har den nødvendige viden om ordblindhed.”

Kunstlivets skriftkultur

Også ude i kunstlivet spænder høje krav om skriftlig kommunikation ben for mange, oplever hun.

”Vi har desværre skabt en kultur i kunstverdenen, hvor skriftlighed er enormt vigtig. Vi skriver konstant ansøgninger for at forsøge at finansiere vores arbejde. Det gælder f.eks. arbejdslegater, produktionsstøtte, arbejdsophold på f.eks. Statens Værksteder, Open Calls, residency-ansøgninger, tekster på hjemmeside, mailkorrespondance med samarbejdspartnere og meget andet,” siger Nina Helledie.

Det er en tung skriftlig kultur, som ikke kun er besværlig og tidskrævende, den skaber også økonomisk ulighed for ordblinde kunstnere.

”Som ordblind er du oftest nødt til at betale dig til hjælp med at skrive fondsansøgninger for at komme på niveau med andre

ansøgere i feltet. Jeg kan f.eks. bruge 4.-5.000 kroner på at betale en skriveassistent, og hvis ansøgningen så bliver afvist, har jeg betalt store beløb af egen lomme for et kunstprojekt, der måske ikke kan realiseres.”

En løsning kunne være at etablere puljer, hvor ordblind kunstnere kan søge tilskud til skriftlig assistance, foreslår Nina Helledie. Puljerne kunne f.eks. etableres i regi af Statens Kunstfond, Billedkunstnernes Forbund eller hos andre aktører med indsigt i kunstneres vilkår og økonomi, mener hun.

Svært at få kompetencer i spil

”Sådanne puljer kunne gøre en kæmpe positiv forskel. Jeg ville være i himlen, hvis jeg havde en assistent, der kunne hjælpe mig med mine skriftlige arbejdsopgaver, danske som udenlandske, og bl.a. skrive fondsansøgninger. Så kunne jeg i stedet bruge tiden på at varetage min kunstneriske praksis, som jo trods alt er kerneopgaven for en kunstner,” siger hun.

Men som kunstlivet fungerer i dag, er der så mange skriftlige opgaver, at de overhaler én, hvis man er ordblind, fortæller Nina Helledie.

”Jeg når ikke at få søgt de ting, jeg gerne vil, simpelthen på grund af ordblindheden. F.eks. har jeg aldrig søgt Statens Kunstfonds arbejdslegater, eller et residencyophold i udlandet, pga. af den tunge skriveopgave, der ligger i det,” siger hun, der finansierer meget af sit kunstneriske arbejde selv.

”Og så har jeg været heldig at været blevet hentet ind til opgaver. Men jeg oplever, at jeg sidder med en masse kompetencer som kan være svære at få i spil, med den her tunge skriftlige kultur. Det føles som at ramme en mur. Det er ikke ret sjovt at være ordblind, når man er meget perfektionistisk” siger hun og griner. Men faktisk identificerer hun sig ikke som ordblind.

”Jeg glemmer tit, at jeg er ordblind. Min kunstproduktion er meget høj – det er bare alt skrivearbejdet udenom selve kunsten, som tager ekstra lang tid. Og som gør, at mange processer bliver forsinket.”

Nina Helledie: Uden titel, 2021. FOTO Torben Eskerod.

Mange måder at være i verden på

For tiden arbejder hun bl.a. på et ambitiøst, længerevarende konceptuelt tegneprojekt, som var del af det afgangsværk, der indbragte hende 15. Juni Fondens Hæderspris, da hun dimitterede for tre år siden.

Derudover er hun i gang med et performanceværk i samarbejde med koreograf og danser Kasper Ravnhøj, kunstnerisk leder af teaterselskabet Mute Comp. Sammen undersøger de samspillet mellem energi, vibrationer og materialer.

”Jeg tror, at man tænker anderledes, når man er ordblind. Det er en anden måde at være i verden på. Jeg bruger mine sanser meget. Og kunstlivet har brug for diversitet. Det får vi kun, hvis vi skaber strukturer, der gør det tilgængeligt for alle at arbejde i. Vi skal have lige muligheder og lige ret for alle kunstnere. Ellers risikerer vi at gå glip af væsentlig kunst.”

ORDBLINDHED ER UDBREDT

Ordblindhed er et medfødt, usynligt handicap, som giver den handicappede vanskeligheder med at læse og skrive.

Man regner med, at omkring 7-8 % (knap 400.000) af den danske befolkning er ordblind. Intensiv undervisning og IT-baserede læse- og staveværktøjer er afgørende nødvendige for mennesker med ordblindhed.

Ordblindhed kan også have konsekvenser for andre sproglige områder end det rent læse- og stavetekniske, f.eks. problemer med syntaks i skrift og tale, problemer med formulering i forskellige genrer og problemer med forskellige dele af læseforståelse og faglig læsning. Hertil kommer sociale og psykologiske følgevirkninger af ordblindheden: Begrænsninger i forhold til uddannelsesvalg, mangel på selvtillid og et betydeligt større tidsforbrug til alt, der har med læsning og skriftlig formulering at gøre.

Kilde: Ordblindforeningen.

Kørestolsrampen, der blev kunst

Victor Vejle: Kørestolsrampe, 2021. FOTO Victor Vejle.

Efter flere års forhandlinger med studerende, der har presset på for at forbedre tilgængeligheden for personer med handicap på Det Kgl. Danske Kunstakademis Billedkunstskoler, indkøbte ledelsen i 2020 en kørestolsrampe til de studerendes udstillingssted Q.

Men rampen blev aldrig installeret. Den stod udendørs, uudpakket, bundet i strips, ovenpå en palle. Og, efterhånden som tiden gik, skæmmet af skrald og cigaretskod.

Victor Vejle, der går på fjerde semester og lever med en delvis spastisk lammelse, så den negligerede rampe som et symbol for det, han kalder 'ableistiske strukturer' på kunstakademiet. Han arbejder konceptuelt med handicap og fysiske skader som tematikker og besluttede derfor at bruge situationen kunstnerisk. →

Op til akademiets årlige udstilling Rundgang i juni sidste år flyttede han, med hjælp fra en medstuderende, kørestolsrampen midt ind i Grundskolens gård og udstillede den.

Men selvom værket vakte opmærksomhed og fik positiv feedback, blev rampen stadig ikke installeret. Heller ikke da Victor Vejle, ved åbningen af det nye skoleår i oktober, holdt tale om den glemte rampe, førte det til, at den blev sat op.

Efterfølgende besluttede han at tage sagen i egen hånd. Han tog kontakt til et firma, der kunne aktivere rampen, og bad en medstuderende dokumentere processen til senere kunstnerisk brug. Dette initiativ støjtede dog også på grund. Victor Vejle gav op og beskrev i stedet i en kritisk artikel på kunstplatformen IDOART.dk hele sit kuldsejlede forsøg på at få kørestolsrampen aktiveret.

Og så skete der noget: Umiddelbart efter offentliggørelsen af artiklen blev kørestolsrampen installeret. Den var klar til åbningen af 1. årsudstillingen 21. januar 2022.

”Min artikel blev publiceret online søndag. Tirsdag var rampen pakket ud, og fredag blev den aktiveret. Det var jo ærgerligt, at der skulle gå over et år, før det skete, men hele forløbet er nok meget sigende om de bureaukratiske processer, der er på akademiet. Og set ud fra et kunstnerisk standpunkt har det været en spændende og lærerig proces for mig,” siger Victor Vejle.

”Det er selvfølgelig rart, at rampen endelig blev klar til brug, men det lukkede også en interessant værkproces. Mit kunstneriske arbejde handler om at skære ind til det nødvendige og påvise ting, som er svære strukturelt. Rampen er det mest politiske jeg har lavet, men mange af mine værker tager udgangspunkt i at være handicappet og give det en kunstnerisk sammenhæng.”

Hans kritik har ikke skabt dårlig stemning i forhold til ledelsen, understreger han.

”Jeg har haft en god snak med rektor, og flere undervisere har også undervejs rost værket, som de synes, er vigtigt og interessant. Generelt oplever jeg, at akademiet er meget løsningsorienteret i forhold til vilkårene for studerende med handicap. Jeg beder om hjælp hos værkstedslederne, når jeg har brug for det, og det fungerer fint for mig. Jeg er ikke selv kørestolsbruger, men hvis man er det, har man f.eks. klart nogle begrænsninger i forhold til, hvilke værksteder, man kan anvende. Så ’Rampen’ handler egentlig ikke så meget om mig, men om folk jeg kender. Det kunne også være os alle som gamle og gangbesværede. Jeg synes, vi har et stort ansvar for at gøre kunstlivet tilgængeligt for alle.”

Victor Vejle: Kørestolsrampe, 2021. FOTO Victor Vejle.

Hvordan arbejder Statens Museum for Kunst (SMK) med adgang og tilgængelighed, ikke kun for publikum, men også for de kunstnere, museet samarbejder med? Det svarer direktør Mikkel Bogh på her.

’VI VED, VI KAN HAVE BLINDE VINKLER’

”Det har meget høj prioritet for os, at alle besøgende har adgang til museet. Det gælder publikum, men også samarbejdspartnere, heriblandt de kunstnere, vi samarbejder med. Så tilgængeligheden gælder både i publikumsområdet og ’backstage,’” siger Mikkel Bogh til *Billedkunstneren*.

”Når det er sagt, så har vores strategiske fokus på tilgængelighed hidtil nok mest været rettet mod publikumsfaciliteterne. Hele bygningen er tilgængelig med kørestol, vi udlåner også kørestole og gangstokke, og giver f.eks. gratis adgang til udstillingerne for assistenter/ ledsagere.”

”Hvad angår de kunstnere, vi arbejder med, så er vi altid åbne og interesserede i at finde løsninger, der tager hensyn til de særlige behov, kunstnerne måtte have. Det kan være alt fra psykisk sårbarhed til forskellige fysiske funktionsnedsættelser. Men det kræver, at de

fortæller os om det. Der kan være vanskeligheder, vi aldrig hører om,” siger han.

— I USA og andre lande er aktivistiske kunstnere med handicap begyndt at udfærdige såkaldte ’riders’, hvor de udførligt beskriver hvilke vilkår, de kan arbejde under. F.eks. antal timer, før de har brug for at hvile, eller behovet for at medtage en lønnet assistent. Hvordan ser du på den tilgang?

”Det lyder som en rigtig god idé. Det er sund fornuft at få klare retningslinjer for samarbejdet. I de kontrakter, så vi indgår med kunstnere, beder vi dem også oplyse, om de har særlige behov. Det er vigtigt, at vi får alle relevante oplysninger, så vi kan skabe de bedste forudsætninger for samarbejdet. Og som opdragsgiver skal vi selvfølgelig betale den ekstra udgift, hvis en kunstner med handicap f.eks. har brug for assistenttimer,” siger han. →

Dietrich Orth: *Spiegelbild Attrappe*, 1988. CRIP TIME, Museum für Moderne Kunst, Frankfurt, 2022. FOTO Axel Schneider, courtesy private collection Alexander Schröder.

— Arbejder I med repræsentationsspørgsmål i forhold til kunstnere med handicap i museets udstillingsvirksomhed og indkøb?

”Vi har en generel opmærksomhed på diversitet, både i vores udstillingsprogram og erhvervsstrategi. Men vi har ikke formuleret et strategisk fokus specifikt på repræsentation af kunstnere med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser. Derimod har vi de senere år arbejdet fokuseret på at opnå bedre balance, hvad angår repræsentation af kunstnere ud fra parametre om køn og etnisk/kulturel baggrund. Og det arbejde er vi kommet et godt stykke i den rigtige retning med.”

Ingen selvstændig strategi på vej

Direktøren kan ikke umiddelbart se for sig, at kunstmuseet vil formulere strategiske mål for f.eks., hvor mange udstillinger eller erhvervede værker museet skal have af kunstnere med handicap.

”Men jeg vil ikke udelukke, at det vil få mere fokuseret opmærksomhed på et tidspunkt. Hvis det viser sig, at der er kunstnere med handicap, som arbejder på højt niveau, som står i skyggen af fysisk og psykisk ikke-handicappede, så er vi selvfølgelig lydhøre og vil reagere på det. Men pt. er der andre områder, som jeg mener, vi som Danmarks nationalgalleri er

KUNSTNER, FORMULÉR DIT EGET TILGÆNGELIGHEDSDOKUMENT

Den engelske organisation Shape Arts ledes af kunstnere og kunstarbejdere med handicap og arbejder med at skabe lige adgang i billedkunstfeltet. Organisationen støtter og igangsætter udstillinger og kunstprojekter, og indkøber værker til sin samling af kunst, alt sammen skabt af kunstnere med handicap. Desuden underviser Shape Arts kunstinstitutioner og aktører i kunstlivet i, hvordan man kan sikre tilgængelighed for og repræsentation af kunstnere med handicap. På Shape Arts webside formidles en lang række kunstprojekter, eksempler på 'best practices' samt konkrete redskaber til både kunstinstitutioner og kunstnere. Bl.a. skabeloner, så kunstnere med handicap kan formulere egne, personlige tilgængelighedsdokumenter. Meningen med dokumenterne er at informere opdragsgivere og samarbejdspartnere om de særlige behov, kunstneren har, inden samarbejdet begynder. Det kan f.eks. være behov for pauser, assistance til ophængning af værker eller indretning af de rum, hvor en udstilling/foredrag/performance foregår.

Find skabelonerne og mange andre nyttige redskaber, guides og ressourcer her: [->shapearts.org.uk](https://shapearts.org.uk)

forpligtede både kunstfagligt og etisk på at prioritere tydeligt. F.eks. i forhold til repræsentation af kunstnere fra tidligere danske kolonier.”

Det vigtigste, understreger Mikkel Bogh, er at museet er så åbent som overhovedet muligt, både for publikum, samarbejdspartnere og kunstnere.

”Og herunder er det klart, at vi også er opmærksomme på at rydde alle tænkelige forhindringer ad vejen for, at kunstnere med den ene eller anden funktionsnedsættelse kan samarbejde med os.”

— Oplever I, at I har god viden om, hvordan man skaber lige repræsentation af kunstnere med handicap i museets samlinger og udstillinger?

”Vi ved, vi kan have blinde vinkler. Og vi søger hele tiden at blive mere bevidste om, hvilke barrierer, der kan være for, at vi får øje på kunsten. Så selvom vi ikke lige nu specifikt har et fokus på kunstnere med handicap, så er denne gruppe med i den generelle opmærksomhed vi har på, hvilke strukturer og ubevidste grundopfattelser, der kan gøre det sværere for visse grupper af kunstnere end andre at komme til at arbejde med os,” siger han.

”I min tid her på museet har vi flere gange samarbejdet med kunstnere med funktionsnedsættelser, hvor vi sikrede os, at det fungerede for kunstneren uden problemer. Men jeg vil tro, at vi også har samarbejdet med kunstnere uden at vide, at de havde et synligt eller usynligt handicap, for der kan jo være forskellige grader af funktionsnedsættelse. Det lyder som lidt af en kliche, men nogle kunstnere er særligt sensitive og nogle også psykisk sårbare mennesker, uden at der måske er tale om, at de har en decideret funktionsnedsættelse.”

’Vi skal forklare tydeligere, hvordan det er at være bruger med handicap på SVFK’

Shannon Finnegan: *Do you want us here or not*, 2021. CRIP TIME, Museum für Moderne Kunst, Frankfurt, 2022. FOTO Axel Schneider.

Kunst og mental sundhed

Selvom Statens Museum for Kunst ikke har formuleret en egentlig strategi for at arbejde med kunstnere med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser, så er museet på anden vis engageret i området. For et par år siden etableredes et samarbejde med det nye nationale Center for Kunst og Mental Sundhed, hvor Mikkel Bogh sidder i bestyrelsen.

”Vi har lavet forskellige workshops, hvor psykiatribrugere arbejder med enten billedkunst eller litteratur. De undervises af professionelle kunstnere sammen med personale i psykiatrien. Det er ikke beskæftigelsesterapi, men kunstprojekter med meget ambitiøse mennesker, og der er kommet virkelig spændende værker og processer ud af det,” siger han.

Fremover håber Mikkel Bogh, at museet også kan indgå samarbejder om kunst i demensbehandling:

”Området er i stærk udvikling, og forskningen viser tydeligt, at kunsten kan spille en vigtig rolle.”

Hvad gør Statens Værksteder for Kunst (SVFK) for at skabe lige adgang for kunstnere med handicap? Det svarer direktør Frederik Hardvendel på her.

”Vi gør en del på SVFK, men næppe helt så meget som vi burde. Eksempelvis i relation til hjemmeside, så har vi dels vurderet, at den læsehandicappede bruger i mange tilfælde vil kunne forstørre skrift på sin egen skærm. Men vi er også ved at undersøge, om vi kan få installeret en læs-højt-plugin, der vil være et bedre redskab i nogle situationer,” siger Frederik Hardvendel til *Billedkunstneren*.

”De fysiske adgangsmuligheder er hjulpet af, at vi har elevatorer i bygningen og trinløs adskillelse mellem værkstedsrum på alle etager. På facaden er der installeret handicap elevator til kørestolsbrugere, men den er desværre i uorden og venter på reparation.” →

”I forbindelse med kurser og workshops, der er kendetegnet ved meget begrænsede pladsmuligheder, har vi tidligere ladet en handicappet kunstner tage en assistent med. Det betyder, at assistenten optager en plads, der kunne have været udbudt til en betalende kursist. Vi gør det for at undgå at skabe ulighed pga. handicap. På SVFK står vicevært, administrativt personale og værkstedsfolk i øvrigt til rådighed for at hjælpe kunstnere, der har særlige behov.”

— **Kommunikerer I f.eks. på jeres web-side, at kunstnere med handicap kan få en assistent med på kursus/arbejdsophold?**

”Nej, jeg må indrømme, at det ikke er noget, vi har annonceret som en mulighed. Det er en lidt særlig situation, da alle vores kurser og workshops er besluttet *hands-on* værkstedskurser, hvor billedkunstnere får opfrisket værkstedskompetencer, som de har stiftet bekendtskab med tidligere, eller bliver introduceret til nye fagligheder på de kunstneriske værksteder. Så dét, at en kunstner må erhverve det ved at lade en assistent lære at trykke tekstil eller modellere eller lignende, er en særlig konstruktion.”

”Det giver på mange måder god mening, at kunstnere med handicap kontakter os for at aftale, hvordan vi bedst kan imødekomme behov. Vi er gode til at efterkomme individuelle ønsker og behov, synes jeg selv. Men jeg tænker, at vi skal forklare dette eksplicit i relation til det at være bruger med et handicap her på SVFK. Jeres (fagbladet *Billedkunstnerens, red.*) henvendelse her — og det fokus, der nu er rettet mod handicappede kunstneres vilkår — får også betydning for vores kommunikation fremadrettet.”

— **Hvilke forhindringer oplever du, er de vigtigste, for at forbedre tilgængeligheden for kunstnere med handicap på SVFK?**

”Det umiddelbare svar er resurser. Hvis der var afsat en særlig pulje for de offentlige institutioner til at foretage de specifikke tiltag, som vurderes mest effektfulde, ville det være en hjælp. Det kunne herudover være gavnligt for os at kende mere til, hvilke behov og hvilke typer handicap der er aktuelle blandt potentielle brugere af huset for bedre at kunne imødekomme de specifikke behov.”

— **Nogle af de kunstnere, vi har talt med, nævner, at det reelt er umuligt for dem at deltage i kurser på f.eks. SVFK, fordi de har brug for assistenter, som i så fald skal aflønnes, og det er vanskeligt at få finansieret. Kunne man forestille sig, at SVFK havde en særlig pulje til finansiering af assistenter? Så kunstnerne ikke selv skulle bære ansvaret for at søge den nødvendige ekstra finansiering?**

”Kommunen har en sådan pulje, der er målrettet handicappede. Umiddelbart virker det mere rigtigt, at en handicap-pulje til assistenter administreres centralt i kommunen og ikke fra en institution som vores, der kun i meget enkeltstående tilfælde har haft ansøgninger fra assistentafhængige kunstnere. I en anden sammenhæng overvejer vi dog at udvikle en assistentordning for vores kunstnere generelt, der kunne basere sig på dimittender eller studerende. Hvis vi lykkes med dette, kunne det måske også blive en ordning med interesse for handicappede kunstnere,” siger SVFK’s direktør Frederik Hardvendel.

Pepe Espaliú: *Paseo del Amigo*, 1993. *CRIP TIME*, Museum für Moderne Kunst, Frankfurt, 2022. FOTO Axel Schneider, courtesy pepe cobo y cia.

CRIP TIME

”I behøver ikke at blive fixet, mine dronninger — det er verden, der skal fixes”.

Citatet af den koreansk-amerikanske kunstner, forfatter og musiker Johanna Hedva (f. 1984) dannede ramme for den store gruppeudstilling *CRIP TIME*, der blev vist på Frankfurts Museum für Moderne Kunst frem til januar i år. Udstillingen satte fokus på samfundets krav til den enkelte om kropsfunktionalitet, mobilitet og om konstant at stå til rådighed for arbejde og kommunikation. Her på siderne vises fotos af udvalgte værker og installation views fra udstillingen.

→ johannahedva.com for info om kunstnerens indflydelsesrige essay 'Sick Woman Theory', udgivet på dansk i 2019 af Laboratoriet for Æstetik og Økologi, og info om kunstnerens handicap-aktivisme, f.eks. 'Hedvas Disability Acces Rider'.

'Relevant at se på, hvordan kunstnere med funktionsnedsættelse kan få mere ligeværdige vilkår'

Hvordan arbejder Kunsthall Aarhus med adgang og tilgængelighed, ikke kun for publikum, men også for de kunstnere, kunsthallen samarbejder med? Det svarer direktør Iben Mosbæk på her.

”Kunsthall Aarhus er bygget, så der er nem adgang også for folk med fysisk funktionsnedsættelse; der er direkte adgang til café og udstillingssale i stueetagen, og vi har en lift ned til udstillingssalene i underetagen. Vi har altså nem adgang og tilgængelighed. Men en god kollega fra en anden institution har påpeget, at f.eks. handicaplifte ofte gemmes lidt væk, og at standarden sjældent svarer til arkitekturen i resten af huset. Det må jeg desværre sige, også er tilfældet hos os. Ud fra det perspektiv kan man godt diskutere, om der er 'lige adgang' i Kunsthall Aarhus,” siger Iben Mosbæk til *Billedkunstneren*.

”Vi har erfaring med at samarbejde med kunstnere, som har psykisk funktionsnedsættelse, og her tager vi alle de hensyn, som det overhovedet er muligt for os. Generelt er vores fornemmelse, at begge parter oplever, at vi har gode og ligeværdige samarbejder. Jeg tror dog, at vi kan finde flere måder at tilrettelægge samarbejdet, hvis vi får øget vores forståelse for, hvad der kan være en hjælp, som vi ikke har øje for i dag.”

”Generelt vil jeg sige, at funktionsnedsættelse ikke står i vejen for at udstille Kunsthall Aarhus. Jeg kan ikke lige se en situation for mig, hvor vi ikke vil kunne finde en løsning, men det kan sagtens skyldes uvidenhed. Langt hen ad vejen har vi også kompetencer til at assistere med at udforme værker og udstillinger for kunstnere med funktionsnedsættelse. Udfordringen handler her umiddelbart om, at det kan være mere tidskrævende, hvis vi skal udforme værket/udstillingen for kunstneren, eller hvis kunstneren har brug for en anden

Christine Sun Kim: *Echo Trap*, 2021. Installation view, *CRIP TIME*, Museum für Moderne Kunst, Frankfurt, 2022. FOTO Axel Schneider.

proces, end vi er vant til — som f.eks. fleksibilitet i forhold til ferniseringsdato. Det vil i så fald kræve god planlægning sammen med kunstneren, den rette tekniske assistance og dermed også et højere budget til at gennemføre værket eller udstillingen.”

— **Arbejder I med repræsentationsspørgsmål i forhold til kunstnere med handicap i kunsthallens udstillingsvirksomhed?**

”Det er vigtigt for os at vise udstillinger, der repræsenterer så stor en mangfoldighed som mulig af det samfund, som vi er en del af, herunder også udstillinger af kunstnere med funktionsnedsættelse.”

— **Oplever I, at I har god viden om, hvordan man skaber lige adgang og repræsentation for kunstnere med handicap i kunsthallens virksomhed?**

”Udover de erfaringer, vi selv har gjort os igennem årene, så har jeg i 2020 deltaget i uddannelsesforløbet *Kunst & Kultur i Balance* (tværkunstnerisk initiativ, drevet af Snyk – organisation for ny kompositionsmusik, i samarbejde med en lang række kunstnerorganisationer herunder Billedkunstneres Forbund, red.) Forløbet handler om at lave adfærds- og kulturændringer, herunder gennem en bredere repræsentation og større mangfoldighed. Det var et utroligt godt initiativ på tværs af kultursektoren, og jeg håber at kunne deltage i lignende fremover.”

”Også i regi af Foreningen af Kunsthaller i Danmark (FKD) har vi netop opmærksomhed på repræsentation og mangfoldighed, og det er en stor hjælp at få inspiration og diskutere muligheder med kolleger, som har samme overvejelser og spørgsmål.”

”Når det så er sagt, så mener jeg helt sikkert, at det vil være relevant at se på, hvordan kunstnere med funktionsnedsættelse kan få mere ligeværdige vilkår. Jeg er ikke i tvivl om, at vi som institutioner kan lære en hel del mere om, hvad vi kan gøre for at forbedre forholdene for kunstnere, der på den ene eller den anden måde har nedsat funktion,” siger Kunsthall Aarhus’ direktør Iben Mosbæk.

Victor Vejle: Untitled. 2021.

Rektorer: Plads til forbedring

— **Hvad gør kunstakademierne for at skabe lige adgang for elever og undervisere med handicap?**

Kristine Kern (KK): Hvad angår studerende med fysiske handicap har vi et problem på Det Fynske Kunstakademi, idet vi har mange trapper, og der således er en del af skolen, som det vil være svært for en studerende i kørestol at tilgå. Studerende med handicap som ordblindhed, særlige behov eller psykiske handicap har vi en del af i dag, og vi gør vores bedste for at støtte og hjælpe dem med at søge specialpædagogisk støtte (SPS), så de kan uddanne sig på lige fod med andre studerende. Samtidig kan man søge råd og vejledning hos både undervisere og i administrationen. Det er desuden muligt at gennemføre studiet på særlige vilkår.

Lars Bent Petersen (LBP): Vi forsøger at imødekomme individuelle behov hvis det er muligt, det kan f.eks. være at flytte den specifikke undervisning til lokaler med bedre tilgængelighed. Vi benytter os også af de generelle støtte-muligheder som f.eks. specialpædagogisk støtte, der er til rådighed til studerende med særlige behov.

SPECIALPÆDAGOGISK STØTTE (SPS) FOR STUDERENDE MED HANDICAP

For at få SPS til en videregående uddannelse, f.eks. et kunstakademi, skal man have dokumentation for sin funktionsnedsættelse. Det kan for eksempel være dokumentation fra en læge, der beskriver funktionsnedsættelsen, eller Ordblindetesten, der viser, at man er ordblind. Alle uddannelser skal have en SPS-ansvarlig. Det kan f.eks. være en studievejleder. Uddannelsens SPS-ansvarlige skal sammen med den studerende beskrive nogle forslag til støtte, som kan afhjælpe de vanskeligheder, der kan opstå på uddannelsen på grund af funktionsnedsættelsen, hvorefter der kan søges om specialpædagogisk støtte hos Børne- og Undervisningsministeriet.

Mere info: www.spsu.dk

Judith Schwarzbart (JS): For at starte med det fysiske, så giver den nuværende gamle bygning desværre meget dårligt adgang for folk med førlighedsudfordringer. Særligt vores seminarrum på anden sal. De sidste par års erfaring med online undervisning har dog vist nye muligheder. Vi kan potentielt tilbyde teoretisk undervisning online og i nogen tilfælde flytte en workshop ned i akademiets udstillingsrum i stuetaen. Det er dog stadig begrænset. Den primære indsats er derfor lagt i at tegne en ny bygning, hvor der er elevator og god adgang for f.eks. kørestolsbrugere. Forventet flytning er 2025.

Vi har mere erfaring med studerende med ordblindhed og forskellige psykiske udfordringer. Det Jyske Kunstakademi assisterer studerende, der har brug for f.eks. læseteknisk støtte eller mentorordning til at få glæde af de nationale tilbud, som ligger i SPS (specialpædagogiske støtte, se faktaboks øverst her på siden, red.). Desuden kan studerende i nogle tilfælde gennemføre uddannelsen på særlige vilkår.

— **Oplever I, at akademiet har tilstrækkelig viden om, hvordan man sikrer lige adgang for elever og undervisere med handicap?**

KK: Ja, vi har en viden især i forhold til SPS, men vedrørende fysiske handicap er der plads til forbedring og vi vil søge rådgivning omkring dette.

LBP: Det kan sige helt kort: Akademiets arkitektur og de rammer, det giver, er vores altoverskyggende udfordring i forhold til tilgængelighed.

JS: Handicap kommer jo i mange forskellige former, og jeg er sikker på, at der er udfordringer, som vi ikke er opmærksomme på, før de melder sig. Så ja, vi kan altid blive klogere. Der er aktuelt en del tiltag på uddannelsesområdet, så i det omfang organisationen har kræfter til det, vil vi videreudanne os på området.

— **Hvilke forhindringer oplever I, der er, i arbejdet for at forbedre tilgængeligheden for elever og undervisere med handicap?**

KK: Det er primært økonomiske udfordringer, idet f.eks. handicapramper mm. er dyre. Men det er også medarbejderressourcer – som jo er ret begrænsede på provinsakademierne – idet det er ret tids- og arbejdskrævende at organisere støtte til studerende med særlige behov, hjælpe studerende med at søge SPS osv.

LBP: Ressourcer og myndighedskrav, f.eks. bygningsfredning, er forhindringer. Tilgængelighed og lige adgang er vigtigt, og det er et område, vi gerne vil prioritere. Men det er klart, at med de fysiske rammer vi har i form af et fredet slot samt en række beboelsesejendomme, der er slået sammen, er det en proces, som tager tid og som kræver ressourcer.

JS: Jeg synes, at vi er i gang. En stor hindring er, at vi ikke kan tilbyde SU-berettiget uddannelse på deltid. Det er der mange, som har efterspurgt. Og så er det klart, at Det Jyske Kunstakademi ikke har ressourcer til at køre særundervisning for studerende med udfordringer. Hele akademiet drives med fem årsværks-ansatte, inklusive administration og pedel.

En anden ting er, at det er et krævende liv at være kunstner, og det er også en krævende uddannelse. Der er derfor visse krav, som jeg ikke mener, at man kan komme uden om. Det er i disse år stor fokus på psykisk skrøbelighed og et ønske om 'safe spaces'. Mens man i undervisningen kan arbejde med, hvordan der gives kritisk feedback, kan en studerende f.eks. ikke fritages for kritik.

REKTORERNE

Kristine Kern er rektor på Det Fynske Kunstakademi.
Lars Bent Petersen er rektor på Det Kgl. Danske Kunstakademis Billedkunstskoler
Judith Schwarzbart er rektor på Det Jyske Kunstakademi.

Kunsthåndfonden: Diversitet er vigtigt for os

Hvordan arbejder Statens Kunstfonds to billedkunstneriske udvalg med repræsentationsspørgsmål i forhold til kunstnere med handicap? Det fortæller udvalgslederne Jeannette Ehlers (JE) og Jakob Fenger (JF) om her.

JE: "Vi er bevidste om diversitetsproblematikker på kunstscenen, og vi er meget begejstrede for den optagethed, der i disse år er på feltet, både herhjemme og i udlandet. Men når du spørger, om vi direkte arbejder med repræsentation af kunstnere med handicap, er det korte svar faktisk: Nej."

"Og det kræver selvfølgelig et lidt længere svar: Kunstfonden har som bekendt en helt særlig historik og struktur, fordi hovedkriteriet for fagudvalgenes fordeling af støttemidler er lovbestemt. Fondens midler skal fordeles på baggrund af kunstnerisk kvalitet, og det er derfor alene dén vi vurderer, når vi læser ansøgningerne. En ansøgers etnicitet, religion, politiske overbevisning, seksuelle orientering eller evt. psykiske eller fysiske handicap påvirker ikke vores vurdering af en ansøgning."

"Dét, vi forholder os til, er de ansøgninger, vi læser, og de kunstpraksisser, der er beskrevet i dem – og så støtter vi dem, som vi mener, bedst lever op til vores kriterier for kunstnerisk kvalitet."

— Oplever I, at I har god viden om, hvordan man skaber lige repræsentation af kunstnere med handicap i kunstfondens arbejde?

JF: "Mig bekendt er feltet omkring danske kunstnere, der lever med handicap, ikke blevet undersøgt i dybden tidligere? Så meget desto mere er det virkelig vigtigt, at BKF nu kaster lys på området. Jeg tror, at det er både nødvendigt og gavnligt for alle dele af kunstscenen at blive klogere på, hvordan vi sikrer, at kunstnere med handicap har lige muligheder og ikke ekskluderes eller diskrimineres. Vi skal have en inkluderende kunstscene. Jeg véd, at diversitet og spørgsmål om repræsentation ligger både mig og mine udvalgskollegaer på sinde, og det er inspirerende at iagttage den bevidstgørelse, der sker på og omkring scenen i disse år."

"Når det kommer til fordeling af vores støttemidler, skal det som bekendt altid ske det på baggrund af kunstnerisk kvalitet og vi må ikke tage hensyn til repræsentation. Vi ser på praksisser og på projekter og forholder os til dem."

— Oplever I, at der er barrierer for, at kunstnere med handicap kan få lige adgang til kunstfondens midler?

JE: "I min tid har vi ikke modtaget henvendelser om barrierer, og jeg oplever dem ikke selv. Med det sagt, håber jeg meget, at folk vil henvende sig til os, hvis de oplever barrierer. Det er hermed en opfordring!"

— Flere kunstnere, vi har talt med i denne forbindelse, efterlyser muligheder for at kunne søge tilskud til assistent-hjælp, både til praktisk assistance i forbindelse med f.eks. at skabe værker til udstillinger, men også i forhold til f.eks. at få en assistent med på arbejdsophold og residencies. Desuden efterlyses mulighed for, at ordblind kunstnere kan søge tilskud til skriftlig assistance i forbindelse med alle de skriveopgaver, der er i arbejdslivet som kunstner. Hvad siger I til disse forslag?

JF: "Man kan godt søge tilskud til aflønning af assistenter, der hjælper med at producere et værk eller en udstilling. Det er ikke ualmindeligt. Men assistentens arbejde skal så været knyttet specifikt til produktionen eller udstillingen."

"De øvrige ting du nævner, har vi desværre ikke mulighed for at støtte, selv hvis vi ville. Jeg – og mine udvalgskollegaer – har stor forståelse for, at der kan være mange udfordringer – også økonomiske – forbundet med at arbejde som kunstner og samtidig have et fysisk handicap eller lide af ordblindhed, men det er i vid udstrækning lovbestemt, hvad vores midler skal og må anvendes til: De skal gå til arbejdslegater specifikt til billedkunstnere, til udgifter, der knytter sig direkte til kunstneres værk- og udstillingsproduktion og det er en kunstners residencyophold, vi kan støtte. Det betyder også, at vi ikke har mulighed for at støtte en personlig hjælpers rejse og vi har ikke mulighed for at støtte skriftlig assistance. Det ligger simpelthen udenfor Kunstfondens lovformål."

JE: "I forhold til den skriftlige del, véd jeg, at alle dokumenter – f.eks. de obligatoriske bilag til puljerne på kunst.dk – er gjort webtilgængelige sådan, at de kan blive læst op for blinde, svagtseende og ordblind. Jeg ved også, at fonden og sekretariatet bestræber sig på at skrive f.eks. puljevejledninger så enkelt som muligt og forsøger at undgå unødigt vanskeligt sprogbrug."

"Forhåbentlig kan kunstnere med ordblindhed også få gavn af de tekst-til-tale og tale-til-tekst programmer, der findes i dag – de kunne måske hjælpe i en ansøgningsproces. Men i forhold til ansøgningsmotivationer og projektbeskrivelser skal kunstnere nu ikke være bekymrede for, om der er stave- eller grammatikfejl! Størstedelen af os er jo selv netop billedkunstnere og ikke sprogekspertter. Bare vi kan forstå, hvad der menes. Det er det afgørende."